

SEKRETNE ŻYCIE LODOWCÓW

Przemysław Wachniew

Seminarium WFiIS AGH
20 listopada 2020

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie

NAUKA
DLA CIEKAWYCH

SERIA POPULARNONAUKOWA
O ZIEMI I KOSMOSIE
Z PŁYTA

Nr 13

Przemysław Wachniew

Edyta Łokas

Krzysztof Zawierucha

13. tom serii Wydawnictwa AGH
„Nauka dla ciekawych”

Redaktor serii: prof. Andrzej Manecki

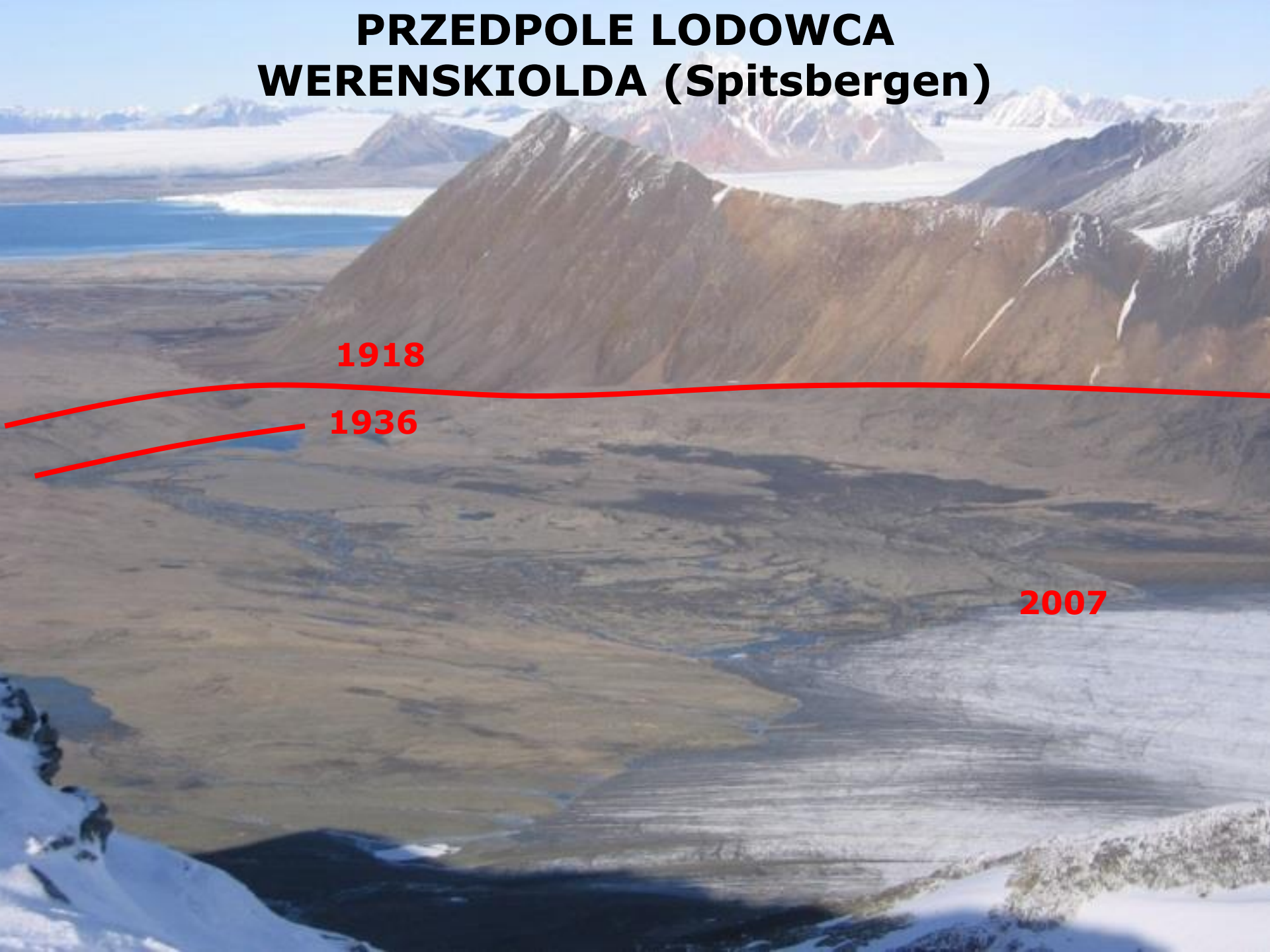

PRZEDPOLE LODOWCA WERENSKIOLDA (Spitsbergen)

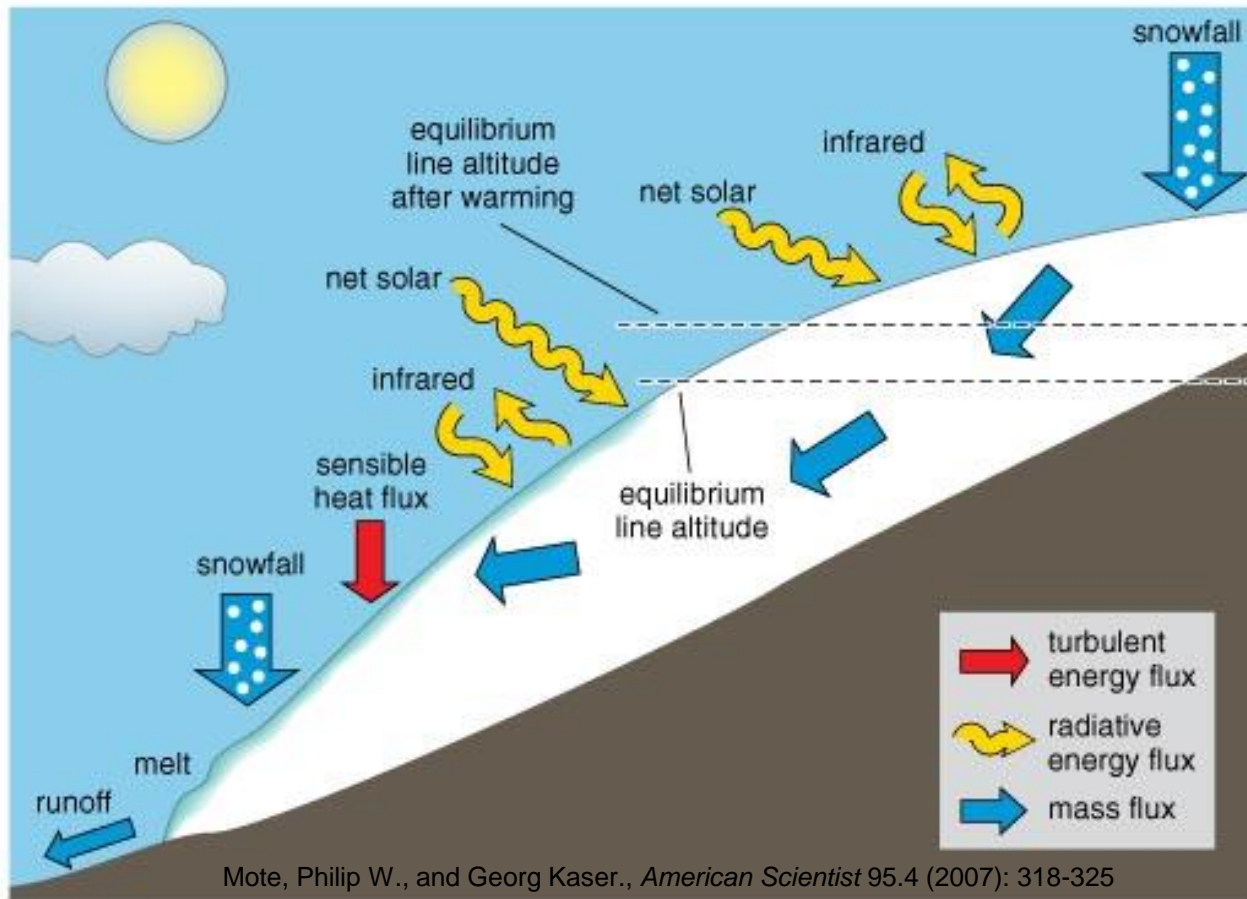

1918

1936

2007

LODOWIEC JAKO SYSTEM WYMIENIAJĄCY ENERGIĘ I MATERIEŃ Z OTOCZENIEM

Tradycyjna perspektywa uwzględniająca jedynie procesy fizyczne, a pomijająca procesy biogeochemiczne

FIZYKA LODOWCÓW

Termodynamika →

- strumienie ciepła (energii) pomiędzy lodowcem a jego otoczeniem
- transport ciepła w lodowcu
- przemiany fazowe wody

→ Bilans masy lodowca

Typy lodu lodowcowego ze względu na temperaturę:

Lód zimny $T_{\text{lodu}} < T_{\text{topnienia}}(\text{ciśnienie, domieszki})$

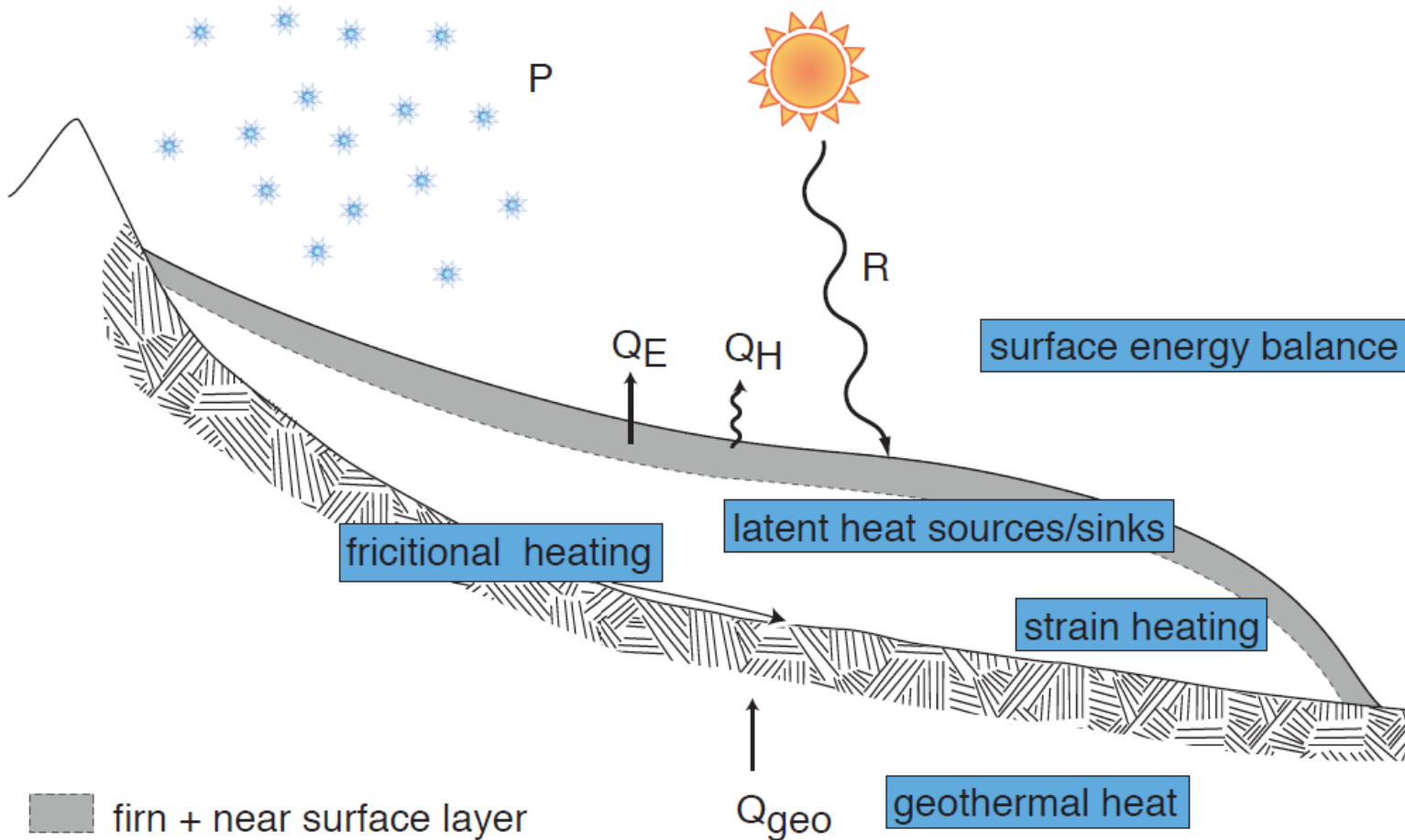
Lód ciepły $T_{\text{lodu}} = T_{\text{topnienia}}(\text{ciśnienie, domieszki})$

Mechanika →

- siły działające na lód lodowcowy
- odkształcenia lodu oraz podłoża lodowca

→ Ruch lodowca

TERMODYNAMIKA LODOWCÓW

TRANSPORT CIEPŁA W LODOWCU

$$\rho c \left(\underbrace{\frac{\partial T}{\partial t}}_{\text{adwekcjai}} + w \underbrace{\frac{\partial T}{\partial z}}_{\text{dyfuzjai}} \right) = k \frac{\partial^2 T}{\partial z^2} + P.$$

$P_{\text{def}} \simeq 2 \dot{\epsilon}_{xz} \sigma_{xz}$.   Dyssypacja energii związana z odkształceniem lodu

$P_{\text{friction}} = \tau_b u_b \sim \rho g H \tan \beta u_b$.   Dyssypacja energii związana z tarciem pod lodowcem

$P_{\text{freeze}} = v_{\text{freeze}} \omega \rho_w L$.   Ciepło wydzielane podczas krzepnięcia wody

ODKSZTAŁCENIA LODU

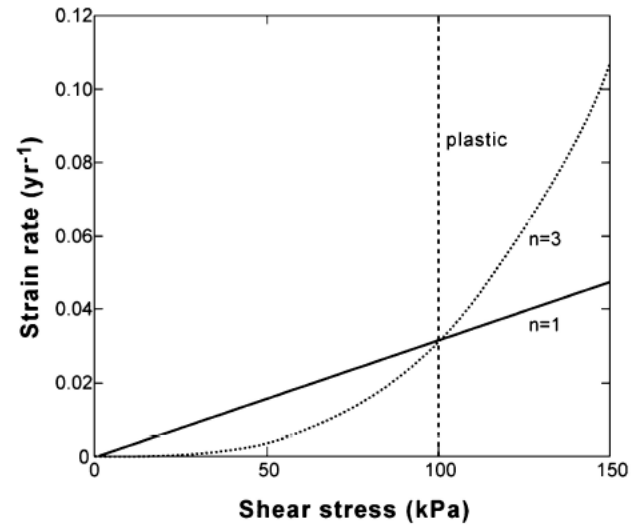
Pełzanie →

Glen's law is the most commonly used flow law for ice in glaciers and ice sheets.

$$\dot{\epsilon} = A\tau^n$$

Usually $n \approx 3$ and $A \approx 2.4 \times 10^{-24} \text{ Pa}^{-3} \text{ s}^{-1}$ at 0°C

But the most appropriate values in reality may depend on temperature, stress regime, grain size, etc

Appears to be reasonably described with an **Arrhenius law** $A = A_0 \exp\left(-\frac{Q}{RT}\right)$

(varies by a factor of ~ 1000 over range of glacial temperatures -55°C — 0°C)

Pęknięcie → gdy pełzanie jest zbyt wolne

Rheology of ice

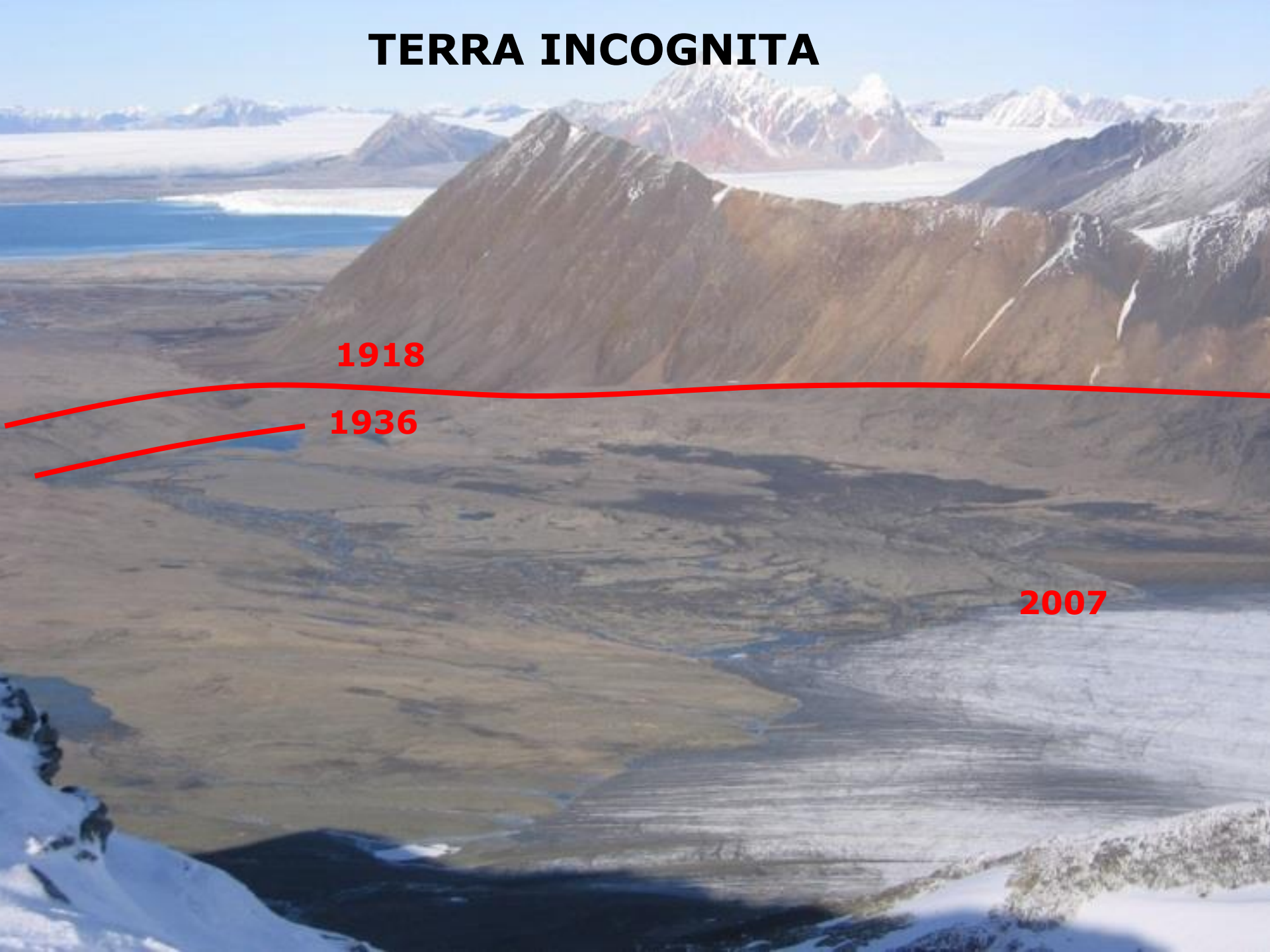
Ian Hewitt, University of Oxford hewitt@maths.ox.ac.uk

TERRA INCOGNITA

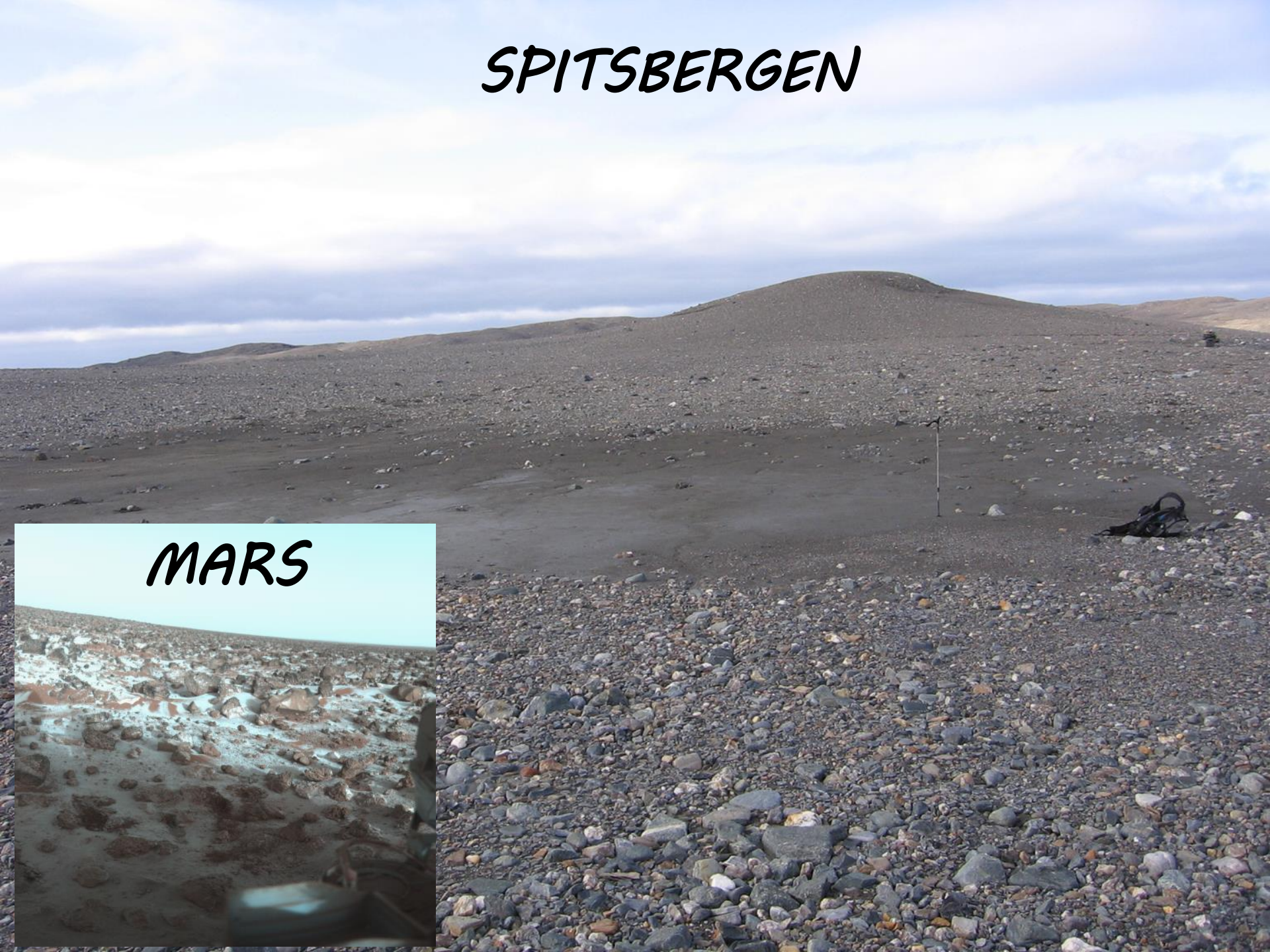
1918

1936

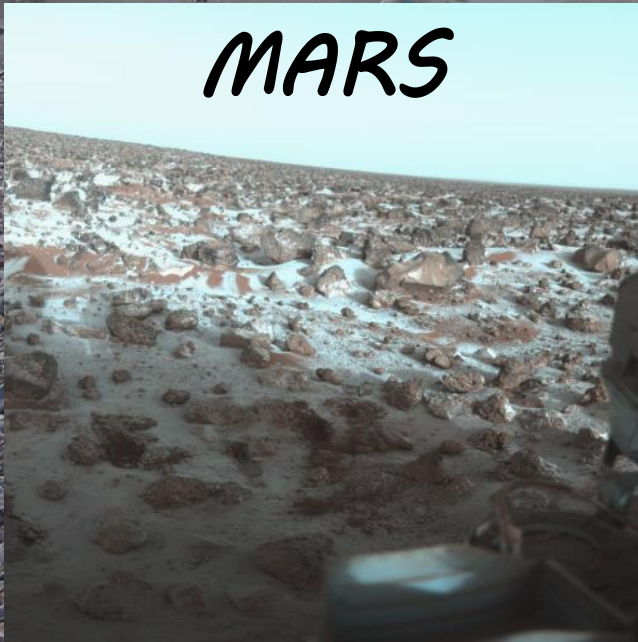
2007

SPITSBERGEN

MARS

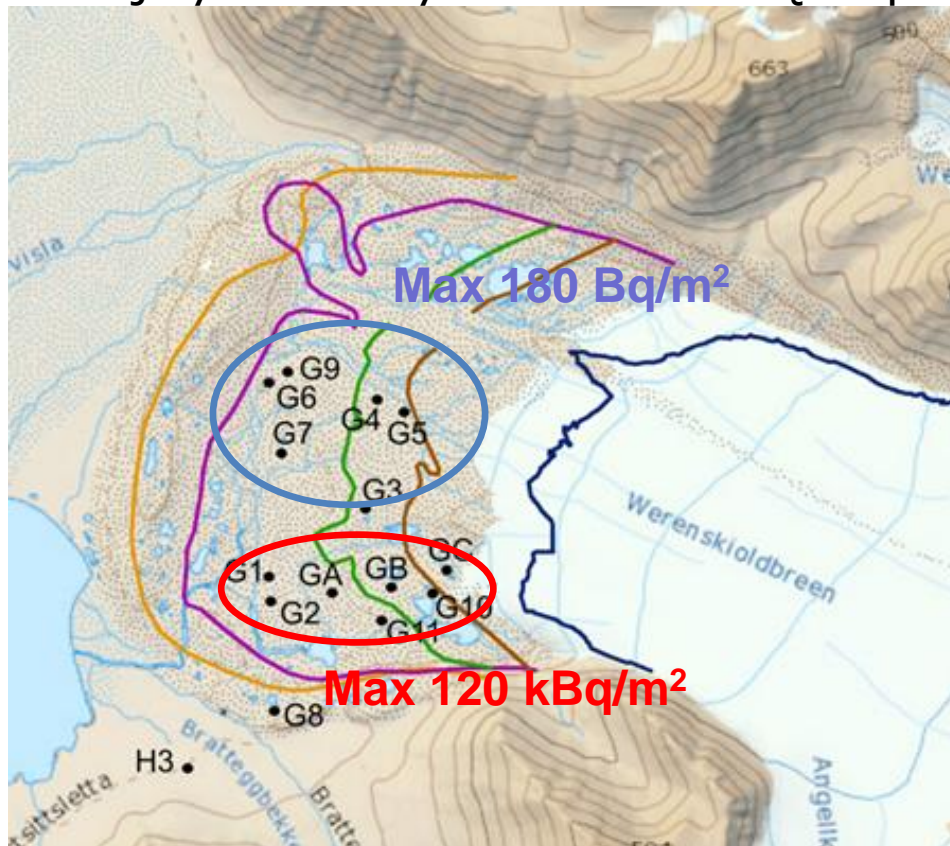

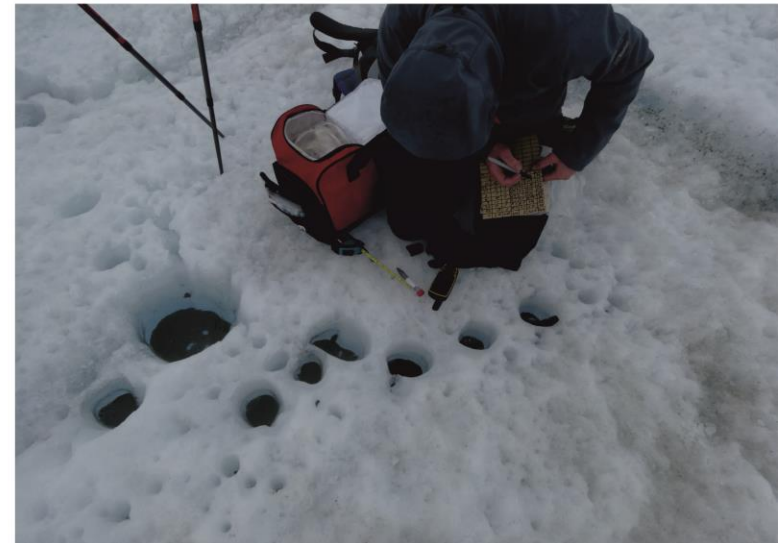
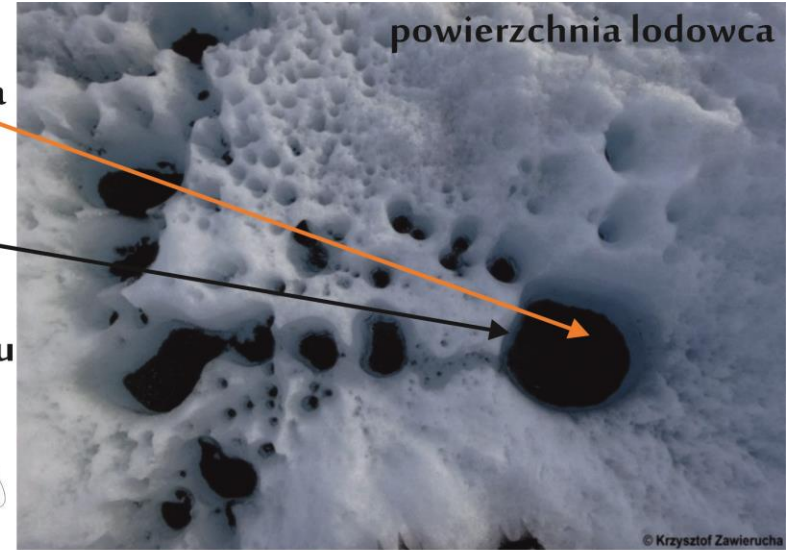
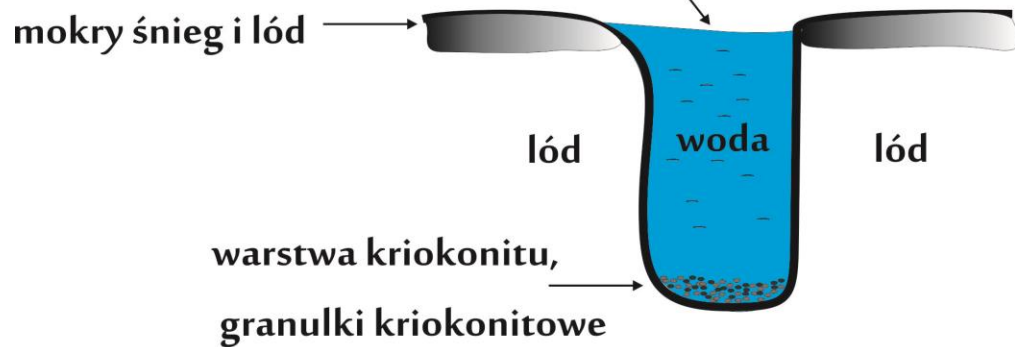
SZTUCZNE RADIONUKLIDY W INICJALNYCH GELBACH PRZEDPOŁA LODOWCA

- Duży zakres skumulowanych aktywności powierzchniowych – od niemierzalnych do poziomów występujących w Czarnobylu/Fukushimie
- Najwyższe aktywności w S części przedpoła

KRIOKONIT *κρύος* (lód) + *κουΐα* (pył)

materiał krikonitowy na dnie dołka
kształt owalny dołka krikonitowego
dołek może być zamknięty cienką warstwą lodu

ODKRYWCA KRIOKONITU

Geograf Tom Pering (U. Reading) pisze w swoim blogu, że naukowe zainteresowanie lodowcami miało początkowo charakter dedukcyjny, dopóki...

...in 1804 [...] Benjamin Count visited the glaciers at Chamouny and observed what he calls a curious phenomenon – "At the surface of a solid mass of ice, of vast thickness and extent, we discovered a pit, perfectly cylindrical, about seven inches in diameter, and more than four feet deep; quite full of water".

Przez następne 200 lat kriokonit i zagłębienia kriokonitowe wzbudzały u naukowców umiarkowane zainteresowanie.

Count, B., 1804. An Account of a Curious Phenomenon Observed on the Glaciers of Chamouny; Together with Some Occasional Observations concerning the Propagation of Heat in Fluids. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 94, pp. 23-29

III. *An Account of a curious Phenomenon observed on the Glaciers of Chamouny; together with some occasional Observations concerning the Propagation of Heat in Fluids.* By Benjamin Count of Rumford, V. P. R. S. Foreign Associate of the National Institute of France, &c. &c.

Read December 15, 1803.

IN an excursion which I made the last summer, in the month of August, to the Glaciers of Chamouny, in company with Professor PICTET of Geneva, I had an opportunity of observing, on what is called the Sea of Ice, (*Mer de Glace,*) a phenomenon very common, as I was told, in those high and cold regions, but which was perfectly new to me, and engaged all my attention. At the surface of a solid mass of ice, of vast thickness and extent, we discovered a pit, perfectly cylindrical, about seven inches in diameter, and more than four feet deep; quite full of water. On examining it on the inside, with a pole, I found that its sides were polished; and that its bottom was hemispherical, and well defined.

Am. J. Phys. **53** (8), August 1985

Pictet's experiment: The apparent radiation and reflection of cold

James Evans

Department of Physics, University of Puget Sound, Tacoma, Washington 98416

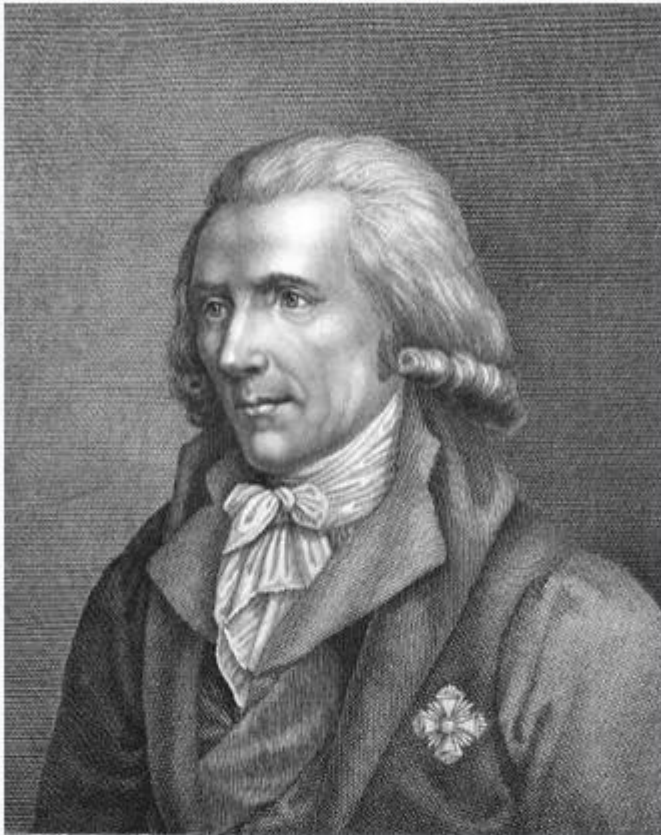
Brian Popp

Department of Physics FM-15, University of Washington, Seattle, Washington 98195

In the summer and fall of the year 1800, Count Rumford passed several months in Edinburgh. During his stay he continued the research on heat that had occupied his attention, on and off, for a number of years. One day, in the company of Professors Hope, Playfair, and Stewart¹ of the University of Edinburgh, he undertook to repeat an experiment that had been performed originally by Marc-Auguste Pictet of the Academy of Geneva—a dramatic demonstration of the radiation and reflection of cold.

Sir Benjamin Thompson

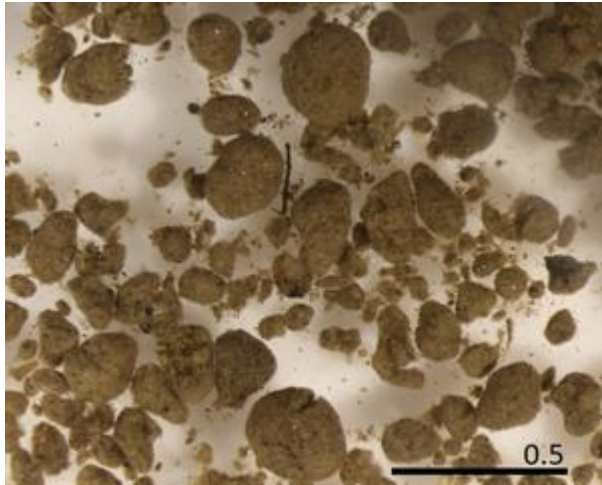

Born March 26, 1753
Woburn, Massachusetts

Died August 21, 1814 (aged 61)
Paris

- Metoda wyznaczania ciepła właściwego
- Izolacja cieplna przez ograniczenie konwekcji (*nieprzewodzące ciepła gazy*); bielizna termiczna
- Metody ogrzewania i oświetlania; kominek Rumforda, piec Rumforda
- Zupa rumfordzka
- Gotowanie *sous-vide*
- *An Experimental Enquiry Concerning the Source of the Heat which is Excited by Friction* (1798)
- Wytłumaczenie eksperymentu Picteta
- Standaryzacja świecy – kandela
- Odznaczony Orderem Orła Białego

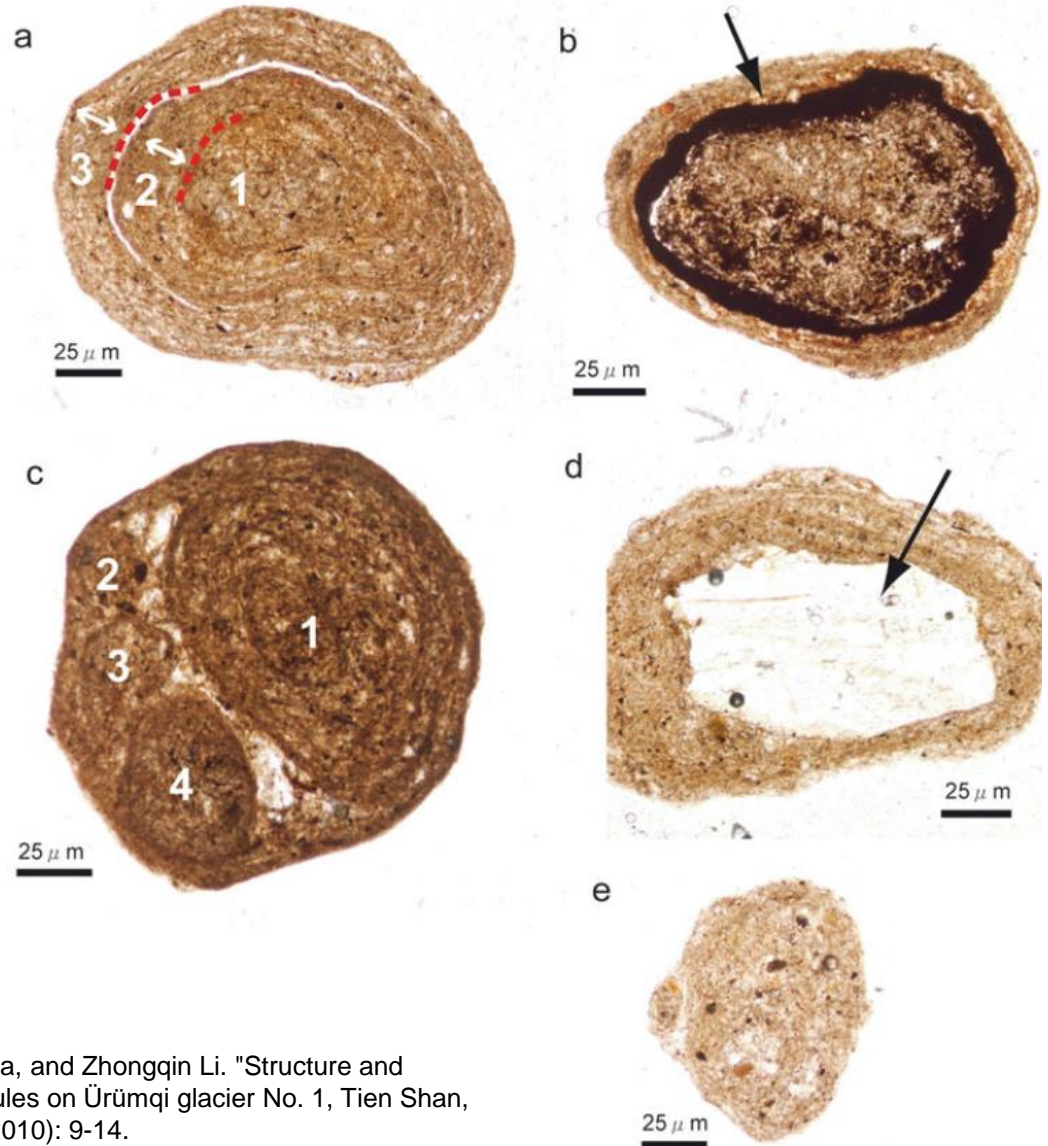
GRANULKI KRIOKONITOWE

WEWNĘTRZNA STRUKTURA GRANULEK KRIOKONITU

Narastanie odtwarza powierzchnię
mającą kontakt
z atmosferą

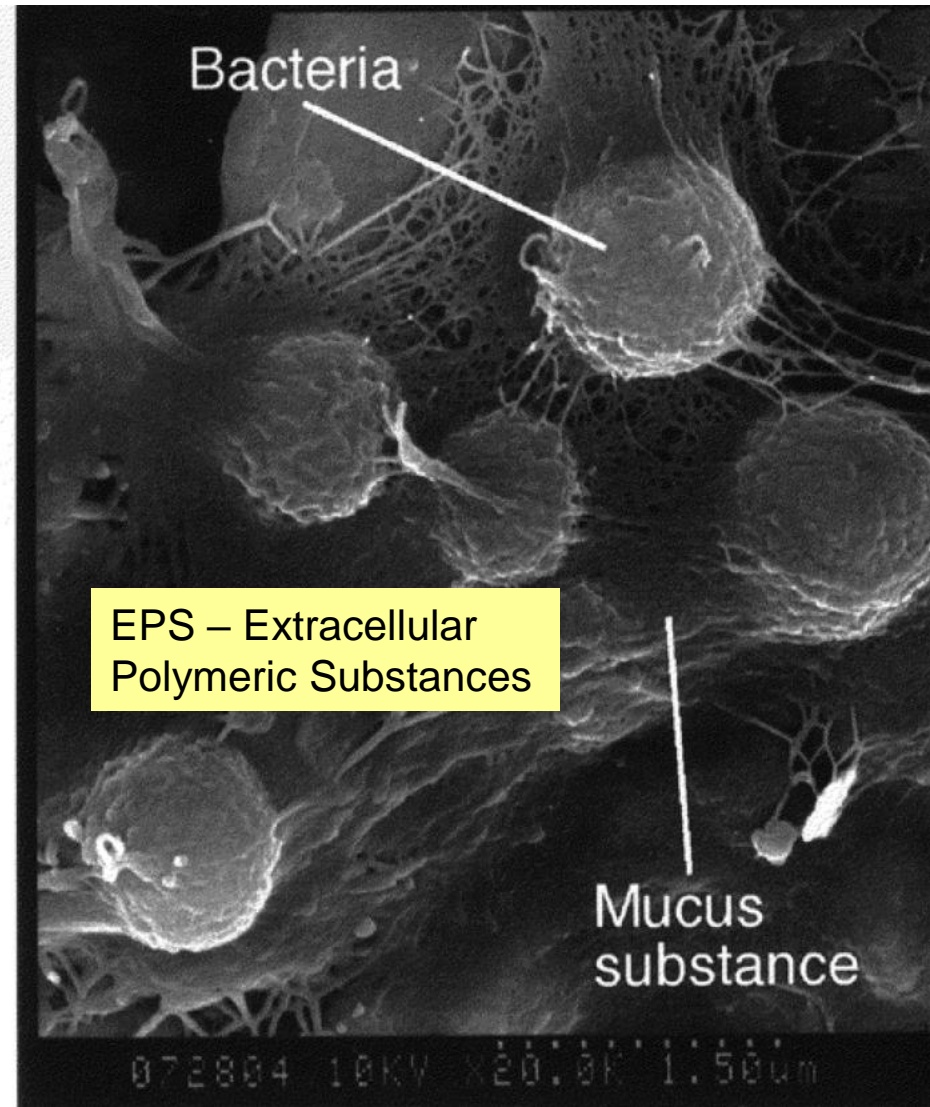
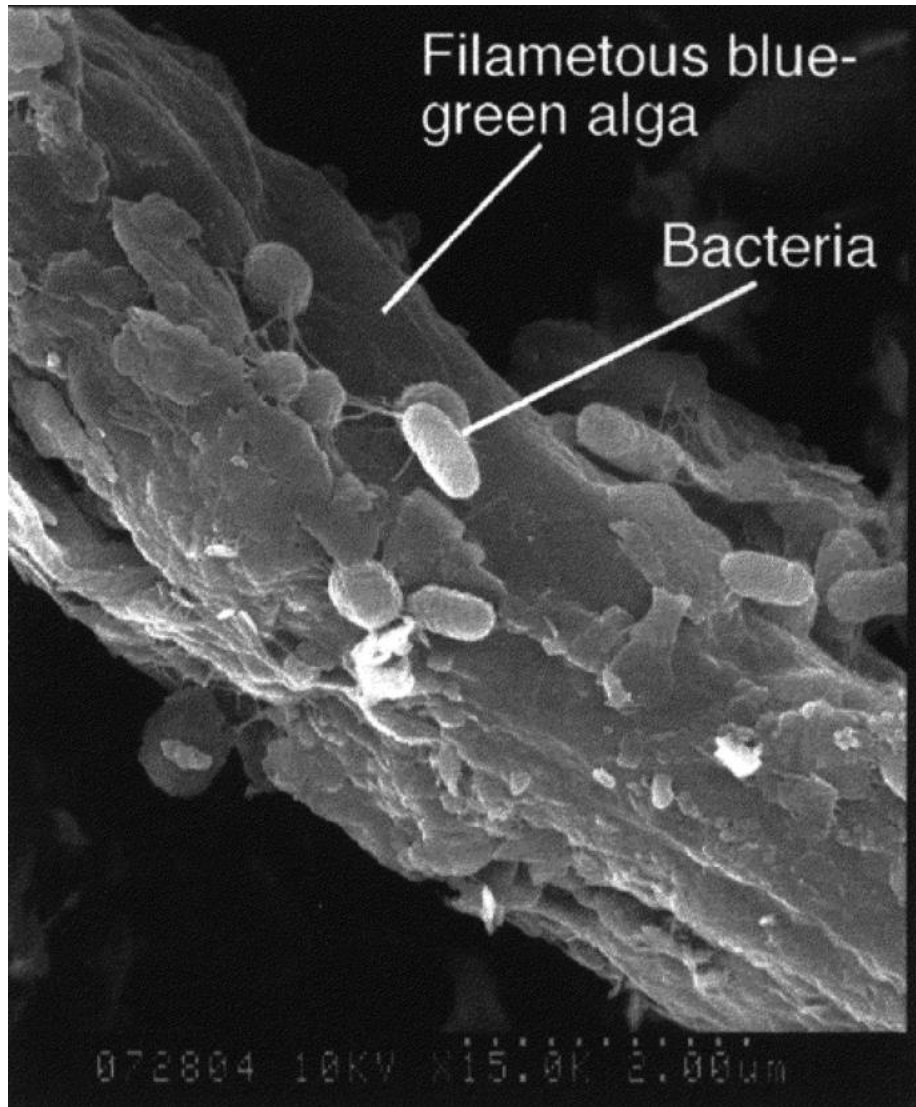
„Recykling” granulek

Takeuchi, Nozomu, Hiromu Nishiyama, and Zhongqin Li. "Structure and formation process of cryoconite granules on Ürümqi glacier No. 1, Tien Shan, China." *Annals of Glaciology* 51.56 (2010): 9-14.

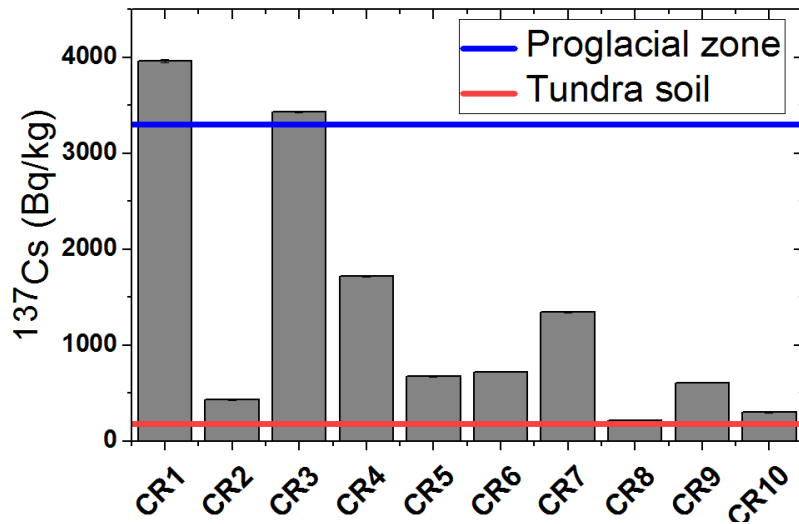
ORGANICZNE SKŁADNIKI KRIOKONITU

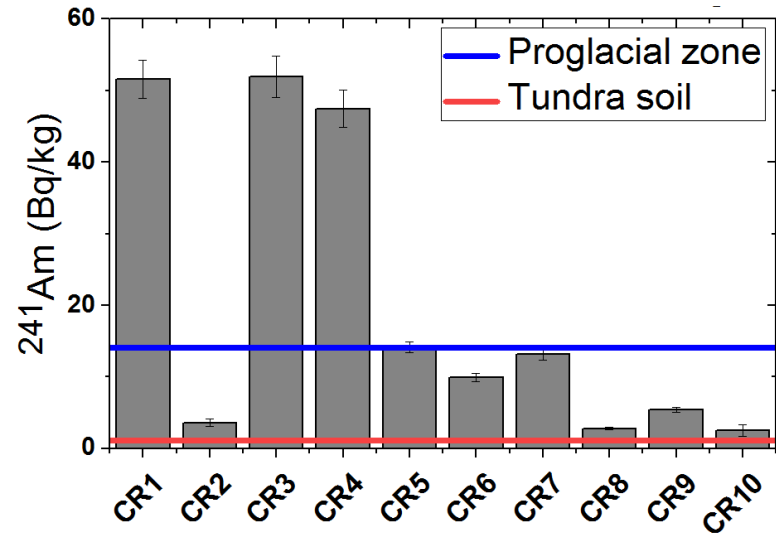
Takeuchi, Nozomu, Shiro Kohshima, and Katsumoto Seko. "Structure, formation, and darkening process of albedo-reducing material (cryoconite) on a Himalayan glacier: a granular algal mat growing on the glacier." *Arctic, Antarctic, and Alpine Research* 33.2 (2001): 115-122.

KRIKONIT KUMULUJE METALE POCHODZENIA ATMOSFERYCZNEGO

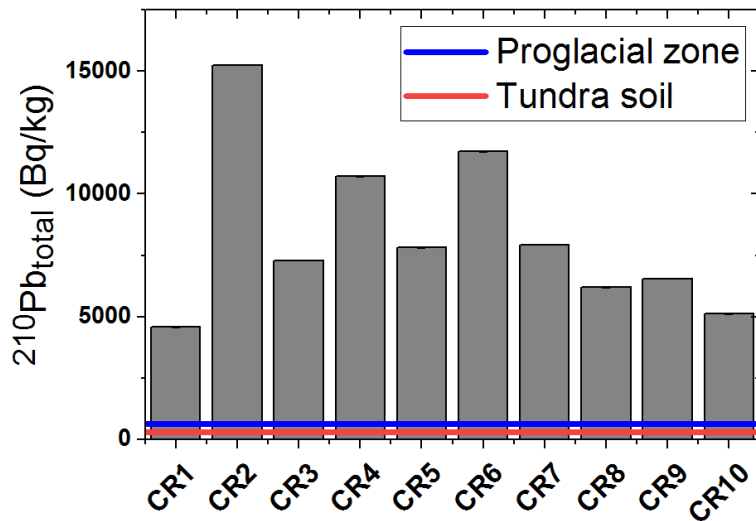
sztuczny - atmosferyczny

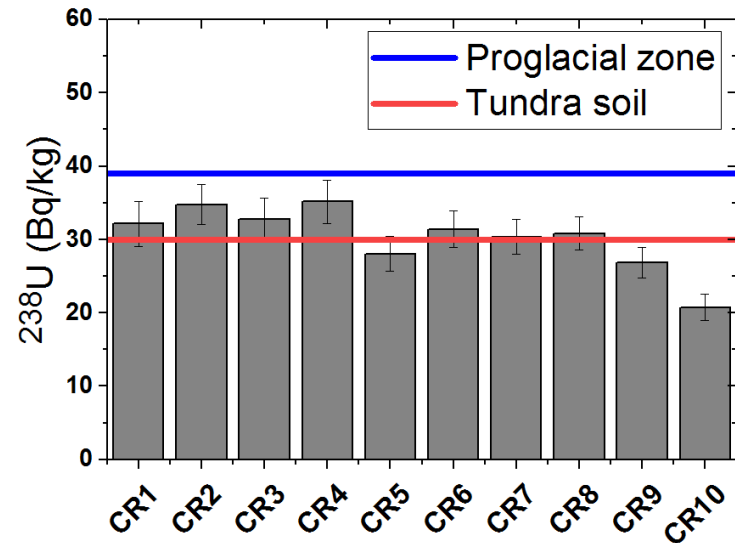
sztuczny - atmosferyczny

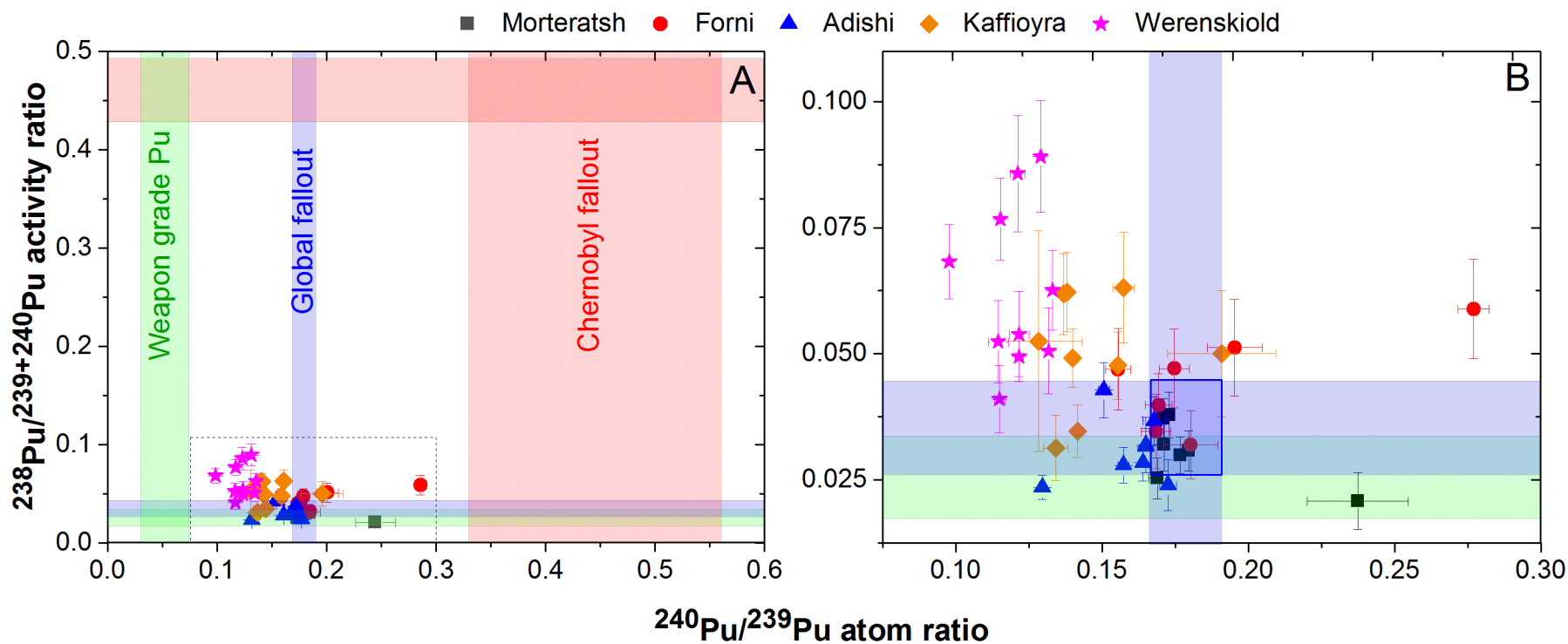
naturalny – atmosferyczny/litogeniczny

naturalny – litogeniczny

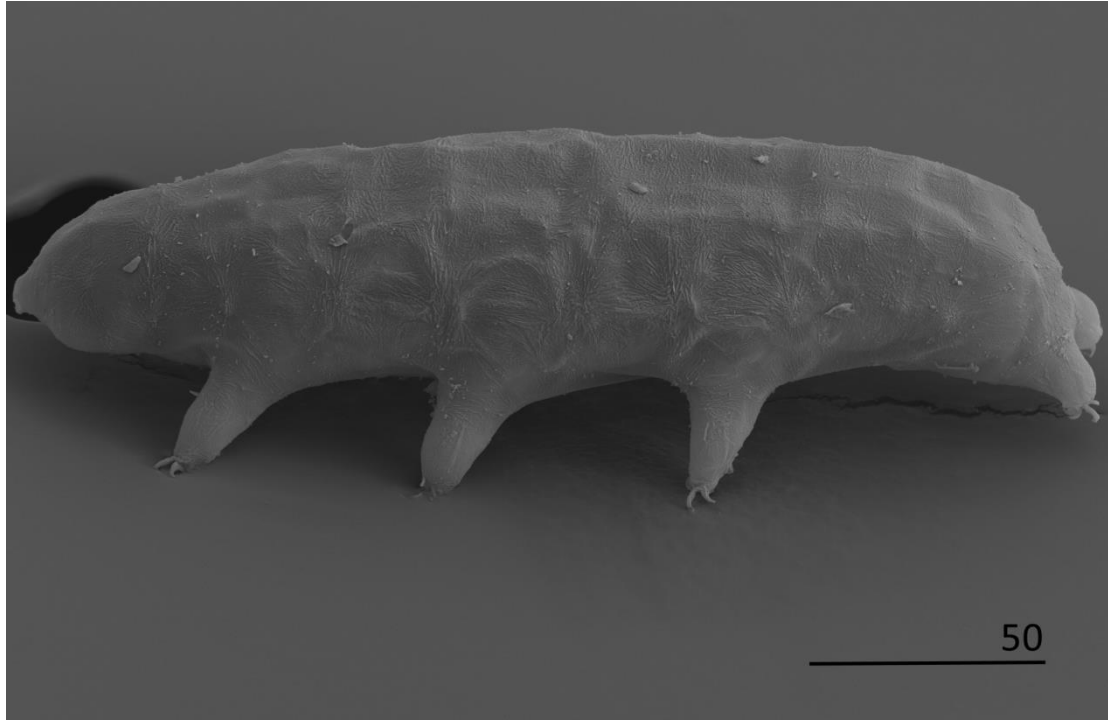
SKŁAD IZOTOPOWY JAKO WSKAŹNIK POCHODZENIA ZANIECZYSZCZEŃ PROMIENIOTWÓRCZYCH

ORGANIZMY ZWIĄZANE Z KRIOKONITEM

Kaczmarek, Ł., Jakubowska, N., Celewicz-Gołdyn, S., & Zawierucha, K. (2016). The microorganisms of cryoconite holes (algae, Archaea, bacteria, cyanobacteria, fungi, and Protista): a review. *Polar Record*, 52(02), 176-203

Nesporczaki

KRIOKONITOWY EKOSYSTEM

promieniowanie
słoneczne

substrat mineralny
pierwiastki biogenne
zanieczyszczenia

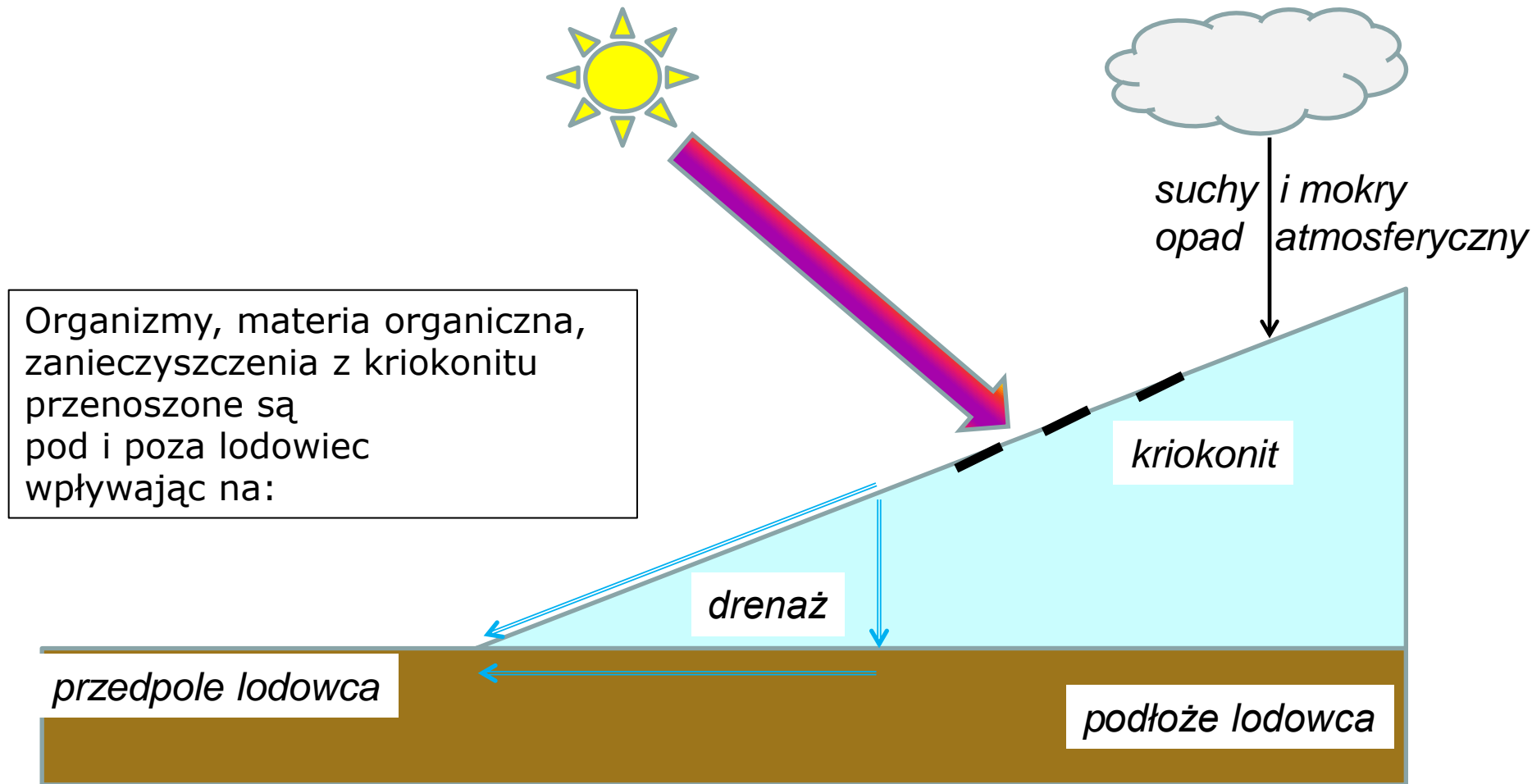
Organizmy dają
kriokonitowi
spoistość
i ciemne
zabarwienie

Wytopione przez
kriokonit zagłębienia
umożliwiają przetrwanie
ekosystemu

Produkcja pierwotna
sinic i glonów
źródłem energii
dla organizmów
cudzożywnych

ŚRODOWISKOWE ZNACZENIE KRIOKONITU

- wietrzenie chemiczne (udział w globalnym obiegu węgla)
- rozwój gleb i ekosystemów na terenach odsłanianych przez cofające się lodowce
- rozprzestrzenianie się skoncentrowanych zanieczyszczeń

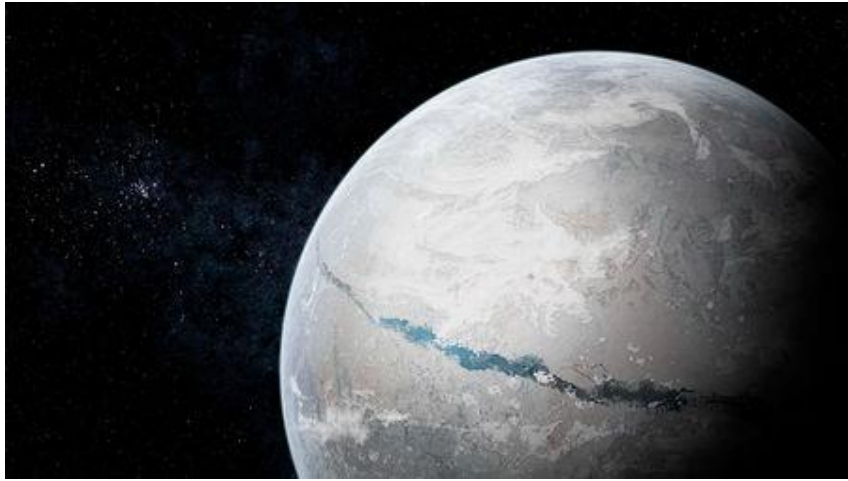

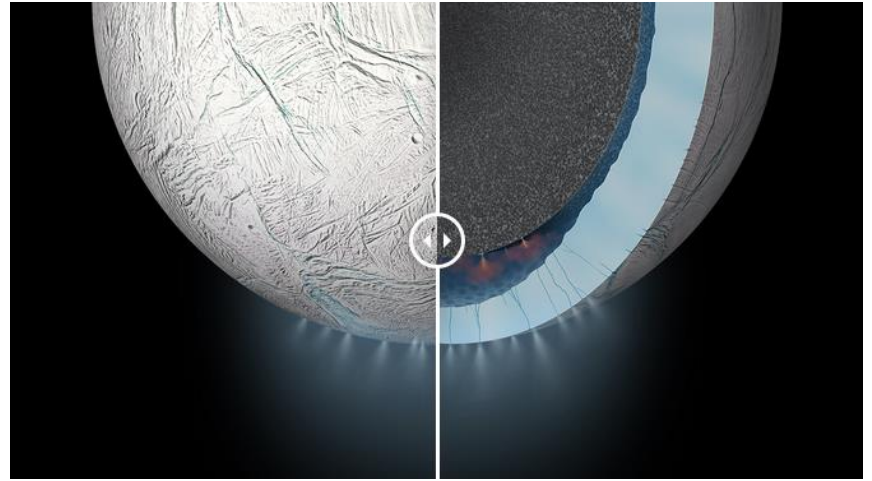

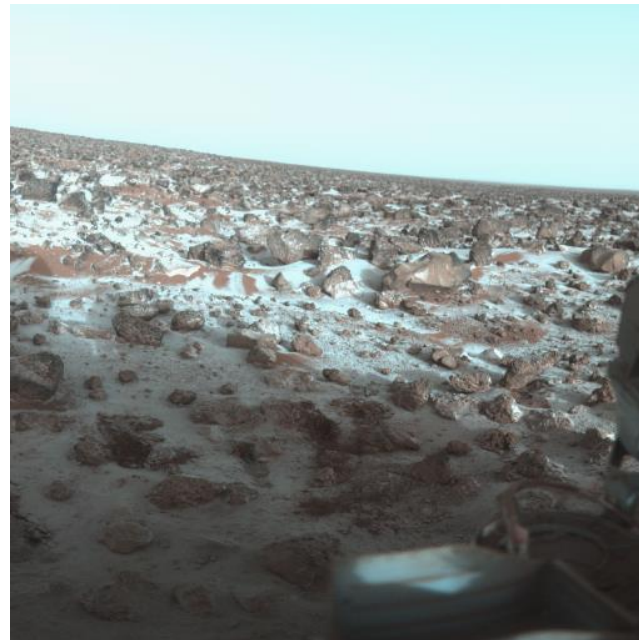
KONTEKST ASTROBIOLOGICZNY

Snowball Earth

Enceladus

Szron na Marsie
Viking 2

PODSUMOWANIE

- Przez 200 lat po jego opisaniu kriokonit wzbudzał umiarkowane zainteresowanie nauki
- Zrozumienie znaczenia kriokonitu wymaga interdyscyplinarnego podejścia do badań środowiska
- Znaczenie badań nad kriokonitem rośnie w warunkach zanikania zlodowaceń

